

УДК 167/168.001

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.11>**О. М. Рубанець**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0363-4116>

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АНАЛІТИКА В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Постановка проблеми. Необхідність дослідження аналітики в сучасних дискурсах зумовлена зростанням ролі аналітики в сучасних суспільних трансформаціях і політичних процесах. Орієнтація на дослідження аналітики в сучасних дискурсах відкриває можливість розглянути проблематизацію, що здійснюється в сучасних дискурсах, як імплементацію результатів наукових досліджень і наукового знання в системі соціальних практик, відкрити у видимій стихійності соціальних трансформацій об'єктивні тенденції.

Постановка проблеми передбачає розкриття ролі аналітики в сучасному дискурсі як впливу наукової раціональності на сучасні комунікативні та інформаційні процеси. Це сприяє з'ясуванню ролі аналітики в сучасних дискурсах і дає можливість відкрити нові форми аналітики, пов'язані з дослідженням інформаційних процесів та сучасною медіареальністю. Це відкриває новий погляд на аналітику, показуючи, що вона є суспільною реалізацією нових експертних, аналітичних функцій, які здійснюють науковці. Успішність реалізації аналітичних функцій сприяє розвитку системи управління, політичної та правової системи, реалізації нових сучасних світових тенденцій, які сприяють модернізації всіх сфер суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробляються поняття аналітики [5, с. 140] та інформаційної аналітики [5, с. 151]; досліджується публічна аналітика як феномен медіа-дискурсу (Е. Мамонтова); виявляються методологічні аспекти аналітичної діяльності як процесу (О. Картунов).

Дискурс аналізується у співвідношенні з комунікацією та моральністю (А. Єрмоленко). Виявляється взаємозв'язок дискурсу та відповідальності (К.-О. Апель). Здійснюються дослідження дискурсу як проблематизації [40, с. 90]. Досліджуються роль і значення дискурсу в комунікативних системах [4]. Розглядаються особливості впливу мовної побудови дискурсу, значення повторень і відмінностей у формуванні нового смислу [14]. Науковий дискурс розкривається

в контексті оновлення методологічної культури (В. Лук'янець, О. Кравченко, Л. Озадовська). Дискурс аналізується в контексті розвитку сучасної науки та її впливу на суспільну й технологічну модернізацію [12, с. 84–85]. Виявляються нормативні та комунікативні особливості філософського дискурсу [2, с. 29–31].

Формулювання мети статті. Метою статті є з'ясування ролі аналітики у зростанні впливу науки на розвиток прогностичності в сучасному дискурсі, у формуванні сучасних стратегій розвитку та досягненні взаєморозуміння при вирішенні складних суспільних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виведення науки за межі свідомості [16] у 80-их роках ХХ століття та зростання ролі позанаукового знання привели до розгляду науки як окремої пізнавальної традиції (серед інших пізнавальних традицій) та зумовили процес виведення науки за межі інформаційних процесів і комунікацій.

Розвиток теорії масових комунікацій і розгляд телебачення як глобальної комунікації та як практичного щупа [15, с. 336] сприяли поширенню медійного дискурсу та зростанню його впливу на масову аудиторію. Орієнтація постмодерністської філософії на дослідження буденної свідомості пересічної людини символізує перехід до поширення дискурсів і комунікації за межами наукової проблематики та за рамками впливу наукової раціональності. Формування нового погляду на дискурс як форму проблематизації в сучасній комунікативній практичній філософії сприяє розгортанню дискурсу у бік виявлення й дослідження суспільних проблем. Важливим ставав перехід до суб'єктності, виокремлення особливого погляду на процеси, що розгортало дискурс у бік екзистенційної комунікації та розвитку міжсуб'єктного спілкування.

У філософії актуалізується проблематика Я та Іншого, зростає інтерес до людини та антропологічного виміру сучасного дискурсу. Аналітика починає заходити в дискурс у формі обговорення суспільних проблем. Це був вияв зростання ролі людини та морального вибору в комунікації.

Дискурсивна раціональність постає в центрі уваги. Дискурсивна раціональність стає способом проговорення проблем у медійному та інших видах дискурсу. Дискурсивна раціональність сприяє моральній легітимації норм і правил, на основі яких здійснюються суспільні трансформації. Дослідження дискурсивної раціональності стають важливим каналом впливу західноєвропейської раціональності на прийняття в українському суспільстві постановки та обговорення суспільних проблем.

«Практичний дискурс постає як форма аргументативного волевиявлення «Willensbildung», що має обов'язковий характер» [3, с. 328] та «має гарантувати правильність (чи справедливість) будь-якого взаєморозуміння» [3, с. 328]. Дискурс постає як канал практичного розв'язку суспільних проблем, який забезпечує одночасно досягнення взаєморозуміння з позицій поширених у суспільстві уявлень про справедливість.

Введення аналітики в сучасний суспільний дискурс перетворюється на потужний вираз присутності науки в публічному контексті обговорення суспільної проблематики. Зростання динамізму суспільного життя, необхідність знаходження правильних з точки зору практики та істинних з точки зору наукового знання і вірних з точки зору наукових методів суспільних рішень сприяє потужному введенню аналітики в сучасний дискурс. Аналітика постає як нова сфера наукової діяльності, в якій беруть участь науковці різних спеціальностей – від технічних фахівців до представників гуманітарних, соціальних і політичних наук. Аналітика в сучасному дискурсі, крім форми проблематизації – постановки проблеми з точки зору сучасної науки та її методів – стає активною формою проектування майбутнього, знаходження найбільш оптимальних рішень при розробці сучасних версій і сценаріїв. Аналітика стає частиною прогностичного процесу. Запрошення експертів для виконання аналітичних прогнозів має значно більший вплив, ніж просто адаптація свідомості пересічних громадян до змін, що відбуваються.

Значна увага приділяється аналізу інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД) як процесу. «З точки зору деяких дослідників, ІАД – це процес семантичного оброблення даних, у результаті якої розрізнені дані перетворюються на закінчену інформаційну продукцію – аналітичний документ» [5, с. 153]. Розгляд аналітики в системі сучасних дискурсів дає змогу підсилити увагу до концептуального та рефлексивного складника аналітики. Проблематизація стає способом поєднання дискурсу та аналітики та наближає різні форми дискурсу, насамперед медійний дискурс, до стандартів наукових досліджень.

Представлення розгорнутого аналізу, виявлення й дослідження об'єктивних тенденцій, формування можливих сценаріїв майбутнього розвитку подій, введення нових даних і фактів у громадське обговорення створюють непересічний інтерес до аналітики в суспільному дискурсі, який невпинно зростає. Введення аналітики в сучасний дискурс зумовлює поширення наукової раціональності у розуміння, осмислення та вирішення суспільних проблем. Це також характеризує зростання суспільної активності при обговоренні шляхів суспільних трансформацій.

Високий рівень освіченості українського суспільства сприяє розширенню масової аудиторії в обговоренні аналітичних пропозицій і прогнозів. Аналітика стає яскравим виразом потужного впливу науки, наукових досліджень і наукової раціональності на сучасне життя українського суспільства. Яскрава аналітика формує смаки української публіки. Інтерес спрямований не на дискурс як безособову форму проблематизації чи як текст, що постійно змінюється, інтерес приковує людина, дослідник, який глибоко проникає у процеси суспільних трансформацій та здатний проінформувати про нові події, обставини й документи, що з'являються в суспільному, європейському та глобальному дискурсах.

Лідери глобальних новин, крім аналітиків, які ведуть журналістські розслідування, постійно задіюють професорів провідних університетів та авторів монографій, у яких досліджуються актуальні й наболілі для суспільства проблеми. «На зміну політиканам та ангажованим політконсультантам, що були закріплені за окремими телевізійними каналами, у медійний простір України прийшли професіонали, спроможні ефективно працювати з потоками інформації, здатні застосовувати провідні інформаційно-аналітичні технології, обізнані у практиках моделювання та прогнозування соціально-політичних процесів. І, що вкрай важливо, здатні презентувати результати своїх прогнозів» [10, с. 136–137].

Аналітика набуває авторського виміру і стає формою впливу наукових шкіл та університетської освіти на сьогодення. Тим самим аналітика значно скорочує відстань від наукових досліджень та освітніх практик до імплементації наукових результатів у сучасні інформаційні процеси.

Введення аналітики у глобальні комунікації створює нову форму впливу наукових досліджень і наукової раціональності на сучасні процеси. Особливістю цієї форми впливу є масовізація наукових уявлень про можливості суспільних трансформацій та їх наслідки. Певною мірою введення аналітики в інформаційні процеси значно скорочує шлях від науки до практики, роблячи

його інколи блискавичним. Максимальна публічність аналітики робить її частиною життя сучасного людства, сприяючи зміцненню позицій науки у формуванні способів розуміння та розгляді сучасних суспільних проблем.

Введення аналітики в сучасний дискурс та інформаційні процеси сприяє розширенню розуміння сучасної аналітики. Крім погляду на аналітику як на аналітичну записку, яка відкриває замовнику функціональний зв'язок між двома змінними, що дає йому можливість через зміну однієї змінної змінювати іншу, виникає новий, яскравий образ аналітики як форми публічного розмислу та дії. Це стає необхідним для вирішення актуальних суспільних проблем.

З методологічної точки зору перехід до нової форми аналітики сприяє поширенню наукових методів і наукової методології в суспільному дискурсі. Це надзвичайно посилює публічний вплив аналітики на суспільство. Нехтування методами та методологічним складником в аналітичній записці, спрямованій на конкретного замовника, нерідко постає як прагнення до конкретного практичного результату. Результат аналітики у формі пропозицій чи аналітичної записки має містити інструкцію, що потрібно зробити і на що потрібно вплинути, щоб отримати бажаний ефект чи уникнути небажаного. Не потрібно ототожнювати аналітичне дослідження і його результат. Простота виразу і відсутність методології часто сприймається як характеристика самої аналітики, хоча насправді вона є характеристикою рівня спеціальної підготовки та освіченості замовника.

Аналітика в публічному вимірі задіює науковий апарат і наукову методологію у формі проблематизації – самої постановки проблеми, що можливо зробити лише з наукових позицій та у формі підходів, версій і сценаріїв її вирішення. Неможливість отримання цього логічного, концептуального каркасу аналітики поза застосуванням наукових методів і наукової раціональності робить аналітику протилежною довільному маніпулюванню понять, слів та візуальних образів при застосуванні маніпулятивних технологій і пропаганди. Аналітика стає виразом осмисленого підходу суспільства до розгляду проблем і способів їх вирішення.

Народження нової форми – медійної аналітики – відкриває нову предметну форму аналітичних досліджень, яка включає в себе управлінські стратегії та об'єктивні показники соціальних, гуманітарних, науково-технічних та інших процесів. Крім того – структурні показники медіареальності, спосіб буття об'єктів ментальної реальності [17, с. 30]. Досліджується також відокремлення як подвоєння реальності

[9, с. 24], «самореференція» та «інореференція» [9, с. 33].

В сучасній медіареальності представлені всі види дискурсів, комунікацій та інформаційних процесів. Інформаційні процеси структурують представлення всіх інших процесів у медіареальності. Дискурсам належить особливе місце у функціонуванні медіареальності. Саме через них у медіареальність входить проблематизація. Аналітики медіареальності не тільки вивчають медійні процеси. Вони сприяють введенню концептуального та рефлексивного складників у нескінченні інформаційні потоки.

Концептуалізація вирішує проблему значення, коли інформаційні потоки перетворюються в події, що мають власну назву та сенс. Рефлексивний складник в аналітиці медіа акцентує увагу на особливостях репрезентації тих чи інших подій різними каналами та джерелами. Це особливість висвітлення, формування погляду, подавання в певному світлі, а також замовчування, видалення певних фрагментів з інформаційних потоків та ін. Аналітики медіа досліджують і виявляють також способи перетворення інформаційних процесів на реалізацію маніпулятивних стратегій і пропаганду. Ступінь розвитку медійної аналітики та потужність її концептуального та рефлексивного складників стає виразом практичної реалізації в національному та глобальному просторі демократичних цінностей, свобод і прав людини.

Висновки. Аналітика в сучасних дискурсах є недослідженим явищем. Філософські дослідження концентрують увагу на виникненні дискурсів, їх відмінності від комунікацій, особливостях впливу дискурсів на масову аудиторію та свідомість пересічної людини, залежності дискурсів від історичного контексту та соціальних і політичних практик. Аналітика досліджується окремо від дискурсів і постає як окремий вид дослідження, спрямований на розробку аналітичних продуктів. Їх поява пов'язана з дослідженням спеціальних проблем, що виникають та існують за межами науки. Аналітику завжди розглядали як сферу професійної діяльності за межами наукових досліджень і технологічних імплементацій сучасної науки. Тісний зв'язок аналітики із замовленнями зумовлює її особливість – спрямованість на досягнення конкретного практичного результату. Невибagliвість до методичного та методологічного складників зумовлена не їх відсутністю, а, скоріш, необізнаністю самого замовника.

Зразки нової, суспільно орієнтованої аналітики досліджують складні явища, що відбуваються в суспільних трансформаціях, сприяють концептуалізації проблем, які виникають у системі управління та в політичній і правових систе-

мах. Зв'язок аналітики із сучасним дискурсом дає змогу виявити вплив концептуального та рефлексивного складників аналітики на сучасні суспільні трансформації, що сприяє реалізації в них демократичних і європейських цінностей, політичних і правових свобод і прав людини.

Література

1. Апелль К.-О. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі / Карл-Отто Апелль. К.: Дух і Літера, 2009. 430 с.
2. Бистрицький Є. Філософський дискурс: комунікація і норма. *Філософська думка*. 2019. № 5 29. С. 29–39.
3. Габермас Ю. Мораль і моральність. Чи стосуються гегелівські заперечення Канта також і дискурсивної етики? В. кн. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Київ : Лібра, 1999. С. 325–345 URL: <https://www.twirpx.com/file/190029/>
4. Дискурс у комунікативних системах: [36 наук. ст.] / Київ, Міжнародний університет; [Редкол.: Денисова С. П. (головний редактор) та ін.]. Київ. 2004. 344 с.
5. Захарова І. В., Філіпова Л. Я., Задорожний І. С., Тарасенко Д. А. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. 2-е вид., випр. і допов. Черкаси: Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2024. 347 с. URL: <https://suem.edu.ua/storage/doc/books/osnovy-informaciyno-analitychno-dialnosti-zaharova2.pdf>
6. Єрмоленко А. 2021, Дискурс. Комунікація. Моральність. Монографія. Київ : Наукова думка. 438 с.
7. Картунов О. В. Метод SWOT-аналізу в сучасному науковому дискурсі. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 119. С. 311–314.
8. Лук'янець В. С. Сучасний науковий дискурс: оновлення методологічної культури : [монографія] / В. С. Лук'янець, О. М. Кравченко, Л. В. Озадовська. К. ВІПОЛ. 2000. 304 с.
9. Луман Н. Реальність мас-медіа. За ред. Іванова В. та Мінакова М. Пер. з нім. В. Климченко. К.: ЦВП. 2010. 158 с.
10. Мамонтова Е. В. Публічна аналітика як феномен медіа-дискурсу російсько-української війни. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. С. 136–143. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/71_2023.pdf#page=136
11. Остапець І. Ю., Нестер О. І. Аналітична філософія як домінанта сучасного наукового дискурсу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. №53. С. 73–78. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/53_2025/14.pdf
12. Рубанець О. М. Наука у вимірі практичної філософії. *Наука та наукознавство*. 2025. 1 (127). С. 76–91. <https://doi.org/10.15407/sofs2025.01.075>
13. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс. Першоджерела комунікативної філософії. Київ : Либідь, 1996. С. 84–91.
14. Deleuze G. *Différence et répétition*; tr. by Paul Patton, New York: Columbia University Press, 1994.
15. McLuhan M. *Understanding media: the extensions of man*. New York, McGraw-Hill, 1964. 359.

16. Nora S., Mink A. *The Computerisation of Society. A Report to the President of France*. Cambridge; L. 1980.

17. Rubanets O. Cognitive approach of mental reality. *BULLETIN Taras Shevchenko National University of Kyiv PHILOSOPHY*. 2018. № 3. P. 27–31. URL: <https://bulletinphilosophy-knu.kyiv.ua/index.php/journal/issue/view/85/85>

Анотація

Рубанець О. М. Аналітика в сучасному науковому дискурсі. – Стаття.

Аналітика в сучасних дискурсах розглядається як суспільна форма реалізації експертних та аналітичних функцій, які виконують науковці. Досліджується проблематизація, яка здійснюється в сучасних дискурсах. Виявляється зв'язок постановки проблем у дискурсах з імплементацією результатів наукових досліджень і наукового знання в системі соціальних практик. Аналітика в сучасному дискурсі стає активною формою проектування майбутнього. Відзначається важливість прогностичності аналітики. Дискурс перетворюється на знаходження найбільш оптимальних рішень при розробці сучасних версій і сценаріїв. Виявляється зв'язок дискурсивної та наукової раціональності. Показано, що дискурсивна раціональність сприяє моральній легітиматії норм і правил, на основі яких здійснюються суспільні трансформації. Дискурсивна раціональність виявляє практичну спрямованість та аргументативність дискурсу. Дискурс постає як канал практичного розв'язку важливих для суспільства проблем. Аналітика в дискурсі сприяє досягненню взаєморозуміння щодо контраверсійних питань. Аналітика сприяє зростанню впливу поширених у суспільстві уявлень про справедливість.

Аналітика стає формою присутності наукової раціональності в медійному дискурсі. Проаналізовано концептуальний і рефлексивний складники нових форм аналітики. Досліджується аналітика в медіареальності та в інформаційних процесах, спрямована на масову аудиторію. Введення аналітики в дискурси сприяє розвитку наукового аналізу суспільних процесів. Аналітика розглядається як складник сучасних стратегій управління, спрямованих на суспільну й технологічну модернізацію та оновлення політичної, правової та інших суспільних систем. Розглядається аналітика медіа з висвітленням подій у глобальних і суспільних інформаційних процесах.

Ключові слова: аналітика, дискурс, медіареальність, аналітика медіа, дискурсивна раціональність.

Summary

Rubanets O. M. Analytics in modern scientific discourse. – Article.

Analytics in modern discourses is considered as a social form of implementing expert and analytical functions performed by scientists. The problematization carried out in modern discourses is studied. The connection between the formulation of problems in discourses and the implementation of the results of scientific research and scientific knowledge in the system of social practices

is revealed. Analytics in modern discourse becomes an active form of planning the future. The importance of predictive analytics is noted. Discourse is transformed into finding the most optimal solutions when developing modern versions and scenarios. The connection between discursive and scientific rationality is revealed. It is shown that discursive rationality contributes to the moral legitimization of norms and rules on the basis of which social transformations are carried out. Discursive rationality reveals the practical orientation and argumentativeness of discourse. Discourse appears as a channel for practical solutions to problems important to society. Analytics in discourse contributes to achieving mutual understanding on controversial issues. Analytics contributes to the growing influence of socially prevalent notions of justice.

Analytics becomes a form of presence of scientific rationality in media discourse. The conceptual and

reflexive components of new forms of analytics are analyzed. Analytics in media reality and in information processes aimed at a mass audience are studied. The introduction of analytics into discourses contributes to the development of scientific analysis of social processes. Analytics is considered as a component of modern management strategies aimed at social and technological modernization and renewal of political, legal and other social systems. Media analytics is considered with coverage of events in global and social information processes.

Key words: analytics, discourse, media reality, media analytics, discursive rationality.

Дата надходження статті: 04.11.2025

Дата прийняття статті: 17.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025